

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№4(4)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 230 sahifa,
22-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyuu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Pedagog kadrlar tayyorlashda microteaching metodining tashkiliy asoslari va uni samarali qo'llash mexanizmlari.....	10
Abdiqayumova Malika	
Ijtimoiy pedagogik faoliyatning bolalarning moslashuv ko'nikmalarini shakllantirishdagi o'rni	14
Abdullayeva Yulduz Qurbon qizi, Xudayberdiyeva Zilola Azamat qizi	
Talabalarning og'zaki nutqini interfaol usullar yordamida rivojlantirish	18
Atamirzayeva Ezoza	
English Language Barriers Among Rural Ecotourism Guides in Uzbekistan	22
Aminova Asilaxon Sobir qizi	
Совершенствование методов обучения студентов эффективному управлению временем на основе тайм-менеджмента.....	25
Уразова М. Б., Абатова У. Б.	
Zamonaviy ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalarning o'rni va samaradorligi	30
Xurramova Dilso'z Baxtiyor qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin asosida ta'limni tashkil etishning pedagogik ahamiyati.....	33
Gaipova Akjunis Qayratovna	
Bo'lajak o'qituvchilarda o'zini o'zi tashkil etish tushunchasi va uning pedagogik mohiyati.....	37
Alimov Bekzod Nematovich	
O'qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanish tadbirlarini maktab darajasida boshqarishning integratsiyalashgan yondashuvi	41
Ahadova Mushtariybonu Akmal qizi	
Talabalarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda innovatsion yondashuvlar	48
Xurramova Sanobar Mahmatmurod qizi	
Pedagogical Integration as a Factor of Humanization in Professional Teacher Education	53
Yusupova Mukhabbat Anatolyevna	
Yoshlarda iqtisodiy tafakkur shakllanishida etnik muhitning ta'siri.....	58
Erkinova Sevara Najmiddin qiz	
Innovative Approaches to Teaching English in Higher Education: a Methodological Study	61
Gulsara Khakimova	
Bo'lajak pedagoglarda kognitiv faollikni rivojlantirishda neyropedagogika asoslari.....	63
Hikmatova Jamila Fatox qizi	
Maktabgacha yoshdagi aqli zaif bolalarning eshituv idrokini rivojlantirish texnologiyalari.....	68
I. S. Xamrayeva, Nuriddinova Muxayyo Ishxodjayevna	
Badiiy matn asosida nutqiy ko'nikmalar va ijodiy tafakkur integratsiyasini ta'minlash metodikasi	73
Jo'rayeva Sevinch Abdialim qizi	
Etnopedagogik muhitda maktabgacha katta yoshdagi bolalarning nutqini rivojlantirish.....	77
Murodova Farangis G'anisherovna	
Malaka oshirish jarayonida muammoga asoslangan o'qitish vositasida MTT tarbiyachilarining 4K ko'nikmasini rivojlantirish texnologiyasi	81
Ravshanova Xafiza Komilovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida xalq og'zaki ijodi vositalaridan (ertak, maqol, qo'shiq, afsona, doston va boshqalar) foydalanishning nazariy asoslari, xalqaro va milliy tajribasi	85
Tog'ayeva Munisa Muxammadiyevna	
Akademik ko'nikmalarni rivojlantirish asosida kelajakdagi o'qituvchining kasbiy kompetensiyasini shakllantirish	89
Tursunova Elmira Ulug'bekovna, Rayimova Mushtariy Raup qizi	
Sensor integratsiya autizm spektori buzilishi bo'lgan bolalarning xulq-atvor va hissiy holatiga ta'siri.....	91
Xamidova Muyassar Polsaidovna, Abdullayeva Muslima Shovkat qizi	

Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining mantiqiy fikrlashini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	96
<i>Xoshimova Dilobar Kuchkarovna, Nortosheva Dildora Orif qizi, Avazmurodova Mehribon Sharif qizi</i>	
Инновационная методика нравственного воспитания в начальных классах: подход межпредметной интеграции	101
<i>Улугмурадова Шохсанам</i>	
Shaxs o'z-o'zini anglashining ijtimoiy-psixologik jihatlari	105
<i>Bobonazarov Oybek Shoyim o'g'li</i>	
Samarqand arxitektura-qurilish instituti va shahar infratuzilmasi rivojlanishi o'rtasidagi bog'liqlik (1950–1990yy).....	108
<i>Abulqosimova Dildora Asrorovna, O'ralov Sodiqjon</i>	
Tabiatshunoslik darslarida steam yondashuvi asosida ta'limni tashkil etish metodlari	111
<i>Gulnora Narmatova Tojiyevna</i>	
AI-Mediated Coil in Oral English Teacher Education: a Didactic Model for Developing Intercultural Communicative Competence.....	115
<i>Mukhammadiyeva Khalima Saidakhmadovna</i>	
Pedagogik faoliyatda kasbiy stress jarayonining ijtimoiy psixologik xususiyatlari	119
<i>Xotamova Madinabonu Iloxmon qizi</i>	
Pedagogik mahorat fani asosida bo'lajak o'qituvchilarning refleksiv ko'nikmalarini rivojlantirish texnologiyalari.....	123
<i>Xurramova Mohidil Baxtiyorovna</i>	
Bo'lajak kutubxonachilarda ilm-fanga oid bilimlarni o'zlashtirish malakasini shakllantirish	126
<i>O'rozov Abdurasul Norboyevich</i>	
Методологические подходы к развитию духовно-творческого потенциала детей младшего школьного возраста	130
<i>Хасанова Гулшод Касимовна</i>	
Pedagogik ta'lim transformatsiyasida talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyasi.....	134
<i>Rustamova Shoxista Omonjonovna</i>	
O'rta maktab yoshidagi o'quvchilarda voleybol mashg'ulotlarining psixoemotsional holat va ijtimoiy faollikka ta'siri	138
<i>Xonimqulova Durdona</i>	
Farzandlar tarbiyasida otalik va onalik hissining shakllanishining o'ziga xosligi	141
<i>Tursunboyeva Gavharoy Abdivohid qizi</i>	
O'quv jarayonida raqamli kontent (elektron darslik, multimedia materiallari) yaratish texnologiyalari.....	145
<i>Quvatov Shuxrat Akmurodovich, Rashidov Anvarjon Sharipovich</i>	
Scratch dasturida harflarni vizuallashtirish orqali 1-sinf o'quvchilarining tasavvurlarini rivojlantirish usullarini takomillashtirish.....	150
<i>Normurodova Sadoqat Xoliqulovna</i>	
Vaqttni boshqarish hamda to'g'ri taqsimlashning pedagog hayoti va faoliyatidagi ahamiyati.....	155
<i>Tursunova Nilufar</i>	
Sun'iy intellektning ingliz tili o'qitishdagi roli	159
<i>Burxonova Aziza Ikhtiyorovna, Negova Feruza Sharifovna</i>	
Разработка системы адаптивной генерации контрольных вопросов из учебных материалов на узбекском языке на основе гибридного подхода ИИ и таксономии блума	162
<i>Бегалиев Жалолиддин Камолитдинович, Маматов Исломбек Ильесович</i>	
Применение данных беспилотной авиации для обновления картографических данных	168
<i>Хакимов Дониёр Бахтиёр угли, Бурунова Муниса Баходировна</i>	
The Role and Significance of the Acmeological Approach in the Managerial Activity of School Principals.....	172
<i>Normurodova Aziza Zuxriddin qizi</i>	
Bo'lajak pedagoglarda tarbiya darslarini samarali tashkil etishga o'rgatish: mazmuni, shakli va metodlari ..	178
<i>Sheraliyeva Nasiba Alimkulovna</i>	

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy xulq-atvorni shakllantirishda ota-ona tarbiya uslublarining pedagogik imkoniyatlari.....	184
<i>Ashurova Aziza Erkinovna</i>	
Mintaqaviy sanoat korxonalarining biznes jarayonlarini tahlil qilish va baholashning zamonaviy usullari (BPM, Lean, Six Sigma yondashuvlari misolida)	188
<i>Azimova Maxfuza Rashidovna</i>	
O'zbekistonda turli etnik guruhlarda mehnat motivatsiyasining qiyosiy tahlili.....	193
<i>Erkinova Sevara Najmiddin qizi, Saidakbarova E'zozaxon Muzaffar qizi</i>	
"Geogebra" dasturi yordamida geometriya va matematik analiz kursini o'qitishda vizual tafakkurni rivojlantirish metodikasi.....	196
<i>Fayzullayeva E'zoza O'tkir qizi</i>	
Umumta'lim maktablarida raqamli transformatsiya texnologiyalarini qo'llashning zarurati.....	200
<i>Musurmanova Shodiya Xolmurotovna</i>	
Raqamli ta'lim texnologiyalari va sun'iy intellekt asosida ta'lim jarayonini takomillashtirish	204
<i>O'ktamov Madadjon O'ktam o'g'li, Boymurodova Shahzoda Alisher qizi</i>	
Gimnastikada akrobatik mashqlarni rivojlantirish metodikasi	208
<i>Raxmatova Nodira Muxtorjon qizi</i>	
Suggestiv metodlar asosida xulqi og'ishgan bolalar uchun tarbiyaviy mashg'ulotlarni loyihalash	212
<i>Shermatova Manzura Ikromjanovna</i>	
Tabaqalashtirilgan yondashuv asosida tayyorlov guruh tarbiyalanuvchilarini maktab ta'limiga tayyorlash ...	216
<i>Sanayeva S. B., Toshqulova Z. U.</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ekologik tafakkurni rivojlantirishning dolzarbligi.....	220
<i>Yaxshiboyeva Nargiza Rustamqulovna</i>	
Понятие искусственного интеллекта в контексте образования и его педагогические функции	224
<i>Каримова Сабина Собировна</i>	

SCRATCH DASTURIDA HARFLARNI VIZUALLASHTIRISH ORQALI 1-SINF O'QUVCHILARINING TASAVVURLARINI RIVOJLANTIRISH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Normurodova Sadoqat Xoliqulovna

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

“Matematika va amaliy matematika” kafedrasida katta o'qituvchisi

<https://orcid.org/0009-0009-1604-7456>

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida harflarni o'rganish jarayonida tasavvur va obrazli fikrlashni rivojlantirishning samarali modelini yaratish maqsadida Scratch dasturidan foydalanish imkoniyatlari tahlil qilindi. Raqamli vizuallashtirishning psixologik, pedagogik hamda texnologik jihatlarini o'rganildi va 1-sinf o'quvchilari bilan amalga oshirilgan tajriba-sinov natijalari asosida Scratch yordamida yaratilgan interaktiv harf animatsiyalarining ta'lim samaradorligi baholandi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, multimedial (audio–vizual–harakat) yondashuv o'quvchilarning harflarni idrok etish tezligini oshiradi, tasavvur faoliyatini kuchaytiradi va savod o'rgatish jarayonini sezilarli yengillashtiradi. Scratch dasturida harflarni vizuallashtirish modulidan doimiy foydalanish 1-sinf o'quvchilarining fonem–grafem bog'lanishini mustahkamladi, harflar o'rtasidagi farqlarni ajratish ko'nikmasini yaxshiladi, darsga bo'lgan qiziqishni oshirdi.

Kalit so'zlar: Scratch, tasavvur, vizuallashtirish, harf animatsiyasi, raqamli ta'lim, boshlang'ich ta'lim, interfaol texnologiyalar.

Abstract: This article analyzes the potential of using the Scratch programming environment to create an effective model for enhancing imagination and visual thinking among first-grade students during the process of learning letters. The psychological, pedagogical, and technological aspects of digital visualization are examined, and the educational effectiveness of interactive letter animations developed in Scratch is evaluated based on the results of experimental trials conducted with first-grade learners. The study demonstrates that a multimedia (audio–visual–kinesthetic) approach increases students' speed of letter perception, strengthens their imaginative activity, and significantly facilitates the early literacy learning process. Regular use of the letter visualization module in Scratch reinforces phoneme–grapheme connections, improves students' ability to distinguish differences between letters, and increases their interest in the lesson.

Key words: Scratch, imagination, visualization, letter animation, digital education, primary education, interactive technologies.

Аннотация: В данной статье проанализированы возможности использования среды программирования Scratch для создания эффективной модели развития воображения и образного мышления у учащихся начальных классов в процессе изучения букв. Рассмотрены психологические, педагогические и технологические аспекты цифровой визуализации, а также на основе результатов опытно-экспериментальной работы с учащимися 1 класса проведена оценка эффективности интерактивных анимаций букв, созданных с помощью Scratch. Результаты исследования показали, что мультимедийный (аудио–визуально–двигательный) подход способствует ускорению восприятия букв учащимися, активизирует воображение и значительно облегчает процесс обучения грамоте. Регулярное использование модуля визуализации букв в Scratch способствовало укреплению фонемно–графемных связей у первоклассников, улучшению навыков различения букв и повышению интереса к учебному процессу.

Ключевые слова: Scratch, воображение, визуализация, анимация букв, цифровое образование, начальное образование, интерактивные технологии.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarni faollashtirish, ular ongida harflar, belgilar, shakllar va tovushlar o'rtasidagi bog'liqlikni mustahkamlash uchun interfaol texnologiyalardan foydalanish tobora dolzarb bo'lmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Raqamli vositalarning, xususan, multimodal o'quv muhiti yaratish imkoniyatiga ega bo'lgan Scratch dasturining boshlang'ich ta'limga integratsiyasi ilmiy izlanishlarda ham, amaliy ta'lim jarayonida ham o'z o'rniga ega bo'lib bormoqda ^[1]. Scratch imkoniyatlari yosh o'quvchilarning tasavvurini kuchaytirish, belgilarni obrazlar bilan bog'lash va o'zlashtirish jarayonini yengillashtirishda alohida ahamiyatga ega.

1-sinf o'quvchilarida tasavvur jarayoni faol bo'ladi. Biroq grafik belgilar – harflar – abstrakt bo'lgani sababli ularni to'g'ri idrok etish uchun vizual, harakatli va eshitish stimullari katta rol o'ynaydi ^[3]. Shuning uchun harfni animatsiya orqali ko'rsatish, uning shaklini chizish jarayonini bosqichma-bosqich namoyish etish, harfga mos predmet animatsiyasini yaratish va harfni bosganda tovushni eshittirish o'quvchilar uchun juda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi ^[9].

Xalqaro tadqiqotlar Scratchning yosh bolalarda kreativ fikrlash, vizual idrok, kompozitsion tushunchalar va algoritmik fikrlashni rivojlantirishdagi o'rni katta ekanini ko'rsatadi ^[2]. Ammo O'zbekistonda Scratchdan savod o'rgatish jarayonida foydalanish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar hali keng emas. Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, mavjud ta'lim jarayonida harflarni o'rgatishda raqamli vizuallashtirishdan foydalanish darajasi past, o'quvchilarning abstrakt harflarni idrok etishda qiynalishi esa ko'p uchraydi ^[6].

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi – Scratch dasturidan foydalangan holda harflarni vizuallashtirish orqali 1-sinf o'quvchilarining tasavvurini rivojlantirishning samarali modelini ishlab chiqish va uni tajribaviy tekshirishdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

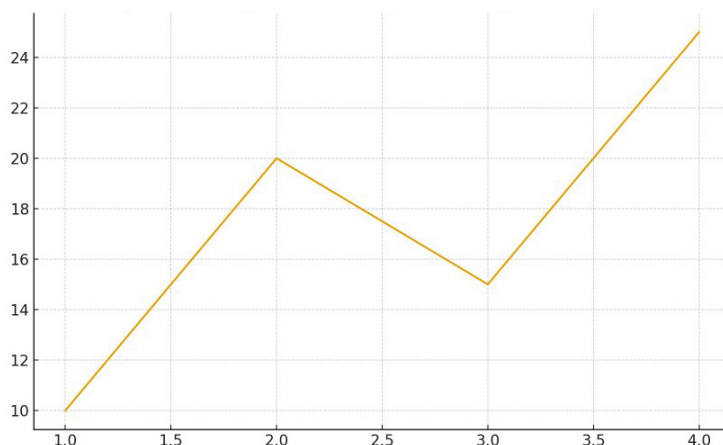
Tadqiqot Qashqadaryo, Buxoro viloyati va Toshkent shaharlarining umumta'lim maktablarining 1-sinf o'quvchilari bilan o'tkazildi.

No	Ta'lim muassasalari	Tajriba guruh o'quvchilari soni	Nazorat guruh o'quvchilari soni
1	Shahrisabz shahar 2-maktab	31	33
2	Shahrisabz shahar 4-maktab	30	29
3	Shahrisabz tuman 3-maktab	31	32
4	Shahrisabz tuman 6-maktab	35	35
5	Buxoro shahar 8-maktab	33	34
6	Buxoro shahar 34-maktab	34	31
7	Olmazor tumani 242-maktab	30	30
8	Yashnabod tumani 152-maktab	39	39
Jami		263	263

Umumiy 526 nafar o'quvchi jalb qilindi:

- **Eksperimental guruh** – 263 nafar
- **Nazorat guruhi** – 263 nafar

O'quvchilar bir xil yosh (7 yosh) va o'xshash o'quv tayyorgarligiga ega bo'lgan sinflardan tanlandi ^[7].

1-rasm: O'quvchilarning asavvur rivojlanishi bo'yicha dinamikasi

O'quv modullarini ishlab chiqish

Scratch dasturida quyidagi pedagogik-axborot modullari yaratildi:

1. Harf animatsiyasi

Harfning shakli, harakatlanishi va ranglanishi o'quvchi tasavvurini kuchaytiradi [4].

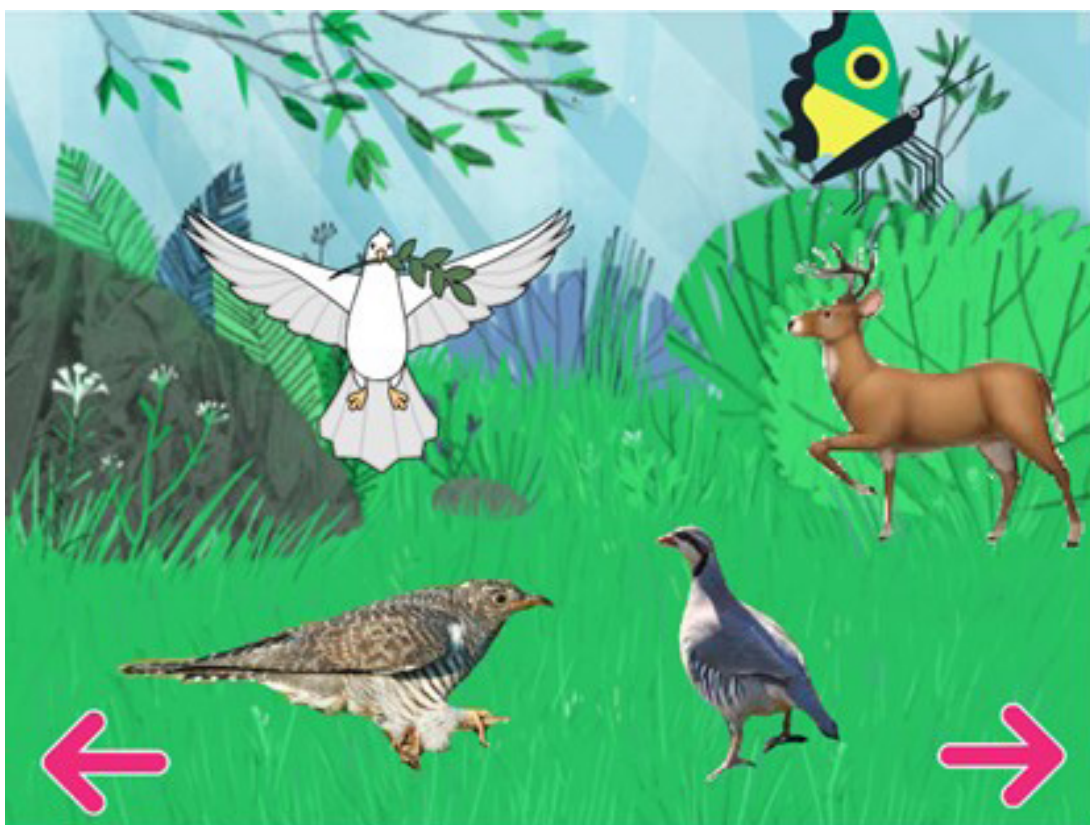
2-rasm: Harf shakli va yozilishini o'rgatuvchi sahna

2. Tovush-grafem bog'lanishi

O'quvchi harfni bosganda uning tovushi eshutiladi. Masalan: "B" harfi bosilganda "katta b-b-b..." yoki "b" harfi bosilganda "kichik b-b-b" kabi ovoz chiqadi [11].

3. Harf-obyekt assotsiatsiyasi

"K – kabutar", "K – kiyik", "K–kaklik" kabi animatsion obrazlar harf bilan bog'lanadi. Bu o'quvchilar uchun real obrazlar orqali o'rganishni osonlashtiradi [9].

3-rasm: Animatsion obrazlar bilan harfni o'rganish

4. Harfni joyiga qo'yish o'yini

Scratchda harf birikmalarini birlashtirib ismlarni hosil qilish va harflarni mos katakchalarga joylashtirish orqali o'quvchilarda tanlash, farqlash va mantiqiy fikrlash rivojlanadi [5].

4-rasm: So'zni to'g'ri tuz sahnasi

Tadqiqot bosqichlari:

1-bosqich: Diagnostika. O'quvchilarning dastlabki savod o'rganish ko'rsatkichlari quyidagi mezonlar bo'yicha baholandi:

- harfni tanish tezligi,
- shaklni eslab qolish,
- tasavvur darajasi (obraz yaratish qobiliyati).

2-bosqich: Tajriba-sinov. Eksperimental guruh 4 oy (sentabr-dekabr) davomida Scratch dasturlash tilida yartilgan elektron qo'llanma asosida tashkil etilgan darslarda qatnashdi. Nazorat guruhida esa oddiy dars metodlari qo'llanildi.

3-bosqich: Yakuniy baholash. Natijalar tekshirish-testi, o'rtacha qiymatlar, variatsion tahlil orqali solishtirildi [2].

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari Scratch dasturlash tili orqali vizuallashtirishning ta'limiy samaradorligi yuqori ekanini ko'rsatdi.

Harfni tanish tezligi

Eksperimental guruhda harfni tanish tezligi o'rtacha 40% oshdi. Nazorat guruhida ushbu ko'rsatkich 12%ni tashkil qildi. Bu farq multimedial vizuallashtirishning ta'limga kuchli ta'sirini tasdiqladi [1].

Tasavvur rivojlanishi

Diagnostika testida tasavvurni o'lchash uchun "Harfga mos obraz yasash", "Harfni grafik shaklda tiklash", "Predmet-harf bog'lash" kabi topshiriqlar qo'llanildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, eksperimental guruhda tasavvur rivojlanish indeksi 32%, nazorat guruhida esa 11% ga oshdi [10]. Samaradorlik 21 % ekanligi isbotlandi.

Fonem-grafem bog'lanishi

Scratchdagi tovushli animatsiyalar fonem-grafem bog'lanishini mustahkamlagani aniqlandi. Eksperimental guruhda bola tovushni to'g'ri grafema bilan bog'lay olishi bo'yicha natijalar 2,1 baravar yuqori bo'ldi [4].

Harflarni farqlash ko'nikmasi

O'quvchilar eng ko'p chalkashtiradigan harflar:

b-d, p-q, g-q, o'-u.

Scratch animatsiyalari yordamida harflarni farqlay olish darajasi 27% dan 71% ga ko'tarildi [6].

Motivatsiya va darsga qiziqish

Scratch asosidagi darslarda:

- qo'l ko'tarish faolligi 2 baravar oshdi;
- topshiriqlarni mustaqil bajarish holatlari 1,8 baravar ko'paydi;
- individual yoki jamoaviy ishlash ko'nikmalari oshdi.

Bu o'quvchilar uchun interfaol ta'limning motivatsion ahamiyatini tasdiqlaydi^[9].

Tadqiqot natijalari o'zbek va xorijiy olimlarning raqamli ta'lim, vizuallashtirish, multimedial ta'lim muhiti haqidagi nazariyalari bilan mos keladi.

Mayerning Multimedia nazariyasi. Audio–vizual–harakat uyg'unligi idrokni yengillashtiradi – Scratch aynan shu modelga asoslanadi^[2].

Vygotskiy ZPD tamoyili. Scratch o'quvchiga o'zi mustaqil bajara olmaydigan ko'nikmalarni interfaol yordam bilan oson egallash imkonini beradi^[4].

Konstruktiv yondashuv. O'quvchi harfni o'zi yaratganda, uning chizilishini boshqarganda bilim konstruktsiya qilinadi – bu o'zlashtirishni chuqurlashtiradi^[3].

Milliy tadqiqotlar

O'zbek zot olimlari ham boshlang'ich ta'limda vizuallashtirish, AKT, interfaol metodlarning ahamiyatini ta'kidlagan^{[7], [8], [10]}. Mazkur tadqiqot Scratch orqali bu yondashuvlarni amaliy jihatdan mustahkamlash imkoniyatini ko'rsatdi.

Umuman olganda, Scratch nafaqat kodlash muhitidir, balki o'qitish, tushuntirish, animatsion modellashtirish uchun juda boy didaktik platforma ekanini isbotladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot Scratch dasturidan harflarni vizuallashtirish jarayonida foydalanish 1-sinf o'quvchilari tasavvuri, obrazli fikrlash qobiliyati, harflarni tanish va farqlash ko'nikmalarini sezilarli darajada rivojlantirishini tasdiqladi. Multimedial interfaol o'quv muhiti savod o'rgatish jarayonini yengillashtiradi, bolalarning darsga qiziqishini oshiradi va ularni faol o'rganishga undaydi.

Tavsiyalar:

1. Scratch dasturlash tilida yaratilgan "Elektron Alifbo"ni tadbiqini kengaytirish.
2. Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari uchun metodik qo'llanma tayyorlash.
3. Raqamli vositalarni savod o'rgatish dasturlariga tizimli integratsiya qilish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Resnick, Mitchel, et al. "Scratch: Programming for All." Communications of the ACM, 52.11 (2009): 60–67.
2. Mayer, Richard. Multimedia Learning. Cambridge UP, 2020.
3. Abduqodirov, A. A. Ta'limda axborot texnologiyalaridan foydalanish. Toshkent: "Fan va texnologiya", 2021.
4. Yuldashev, J. G., va Usmonov, S. A. Pedagogik texnologiyalar asoslari. Toshkent: "Innovatsiya", 2020.
5. Bers, Marina. Coding as a Playground. Routledge, 2018.
6. Sweller, John. "Cognitive Load Theory." Psychology of Learning and Motivation, 2011.
7. Azamov, A. "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida grafem–fonem bog'lanishlarini shakllantirish metodikasi." Boshlang'ich Ta'lim, 2 (2021): 45–49.
8. Djumaniyozova, M. "Raqamli pedagogika: boshlang'ich ta'limda AKTdan foydalanish." Ta'lim Texnologiyalari, 4 (2022): 33–38.
9. Holiqova, S. Boshlang'ich sinflarda savod o'rgatish metodikasi. Toshkent: Fan va Texnologiya, 2020.
10. Jo'rayev, S., & Xolmurodova, Z. "Interfaol usullar yordamida tasavvurni rivojlantirish." Pedagogik Tadqiqotlar, 3 (2022): 84–89.
11. Mamatov, O. "Scratch yordamida kreativ fikrlashni rivojlantirish." Innovatsion Ta'lim, 1.1 (2023): 102–108.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(4)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.